

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Päiväys/Datum

02.09.2022

Dnro/Dnr

TRAFICOM/275728/03.03.00/2022

Viite/Referens

HE 70/2022 vp

Liikenne- ja viestintävirasto Traficomin lausunto eduskunnalle ikäpoikkeusjärjestelmästä liittyen hallituksen esitykseen ajokorttilain muuttamiseksi

Mitkä ovat 17-vuotiaan ajo-oikeuden ikäpoikkeusluvan myöntämisen edellytykset/kriteerit?

Henkilöauton ajokortin voi Traficomin harkinnasta saada poikkeusluvalla jo 17-vuotiaana, jos siihen on erityisiä syitä. Erityisinä syinä pidetään pitkiä etäisyyksiä tai puuttuvia joukkoliikenneyhteyksiä, jotka säännöllisesti hankaloittavat pääsemistä kouluun, työhön, työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen tai viikoittaiseen ja tavoitteelliseen harrastukseen. Syynä voi olla myös hakijan terveydelliset syyt, jotka hankaloittavat tai estävät säännöllistä kulkemista joukkoliikenteellä tai kävelen.

Viraston vakiintuneen ratkaisukäytännön mukaisesti lupa voidaan myöntää, mikäli kuljettava matka yhteen suuntaan on vähintään tunnin kestoisen kuljettaessa joukkoliikenteellä tai joukkoliikenteen puuttuessa vähintään viisi kilometriä. Lisäksi huomioidaan harvoin kulkevista joukkoliikenneyhteyksistä ja pitkistä odotusajoista johtuvat vähintään 1h 30min kestävät yhdensuuntaiset matkat, vaikka itse matka joukkoliikenteellä alittaisi tunnin.

Lupa myönnetään arvioiden ensisijaisesti nuoren omaa kulkemis- tai ajokorttitarvetta. Hakijan omien kulkemistarpeiden lisäksi poikkeusluvan hakijalla voi olla myös jokin muu erityinen tarve ajokortille, kuten perheen toimeentulon turvaamiseen liittyvä tai perheessä tapahtuneesta ennalta arvaamattomasta muutoksesta syntynyt välttämätön kulkemistarve.

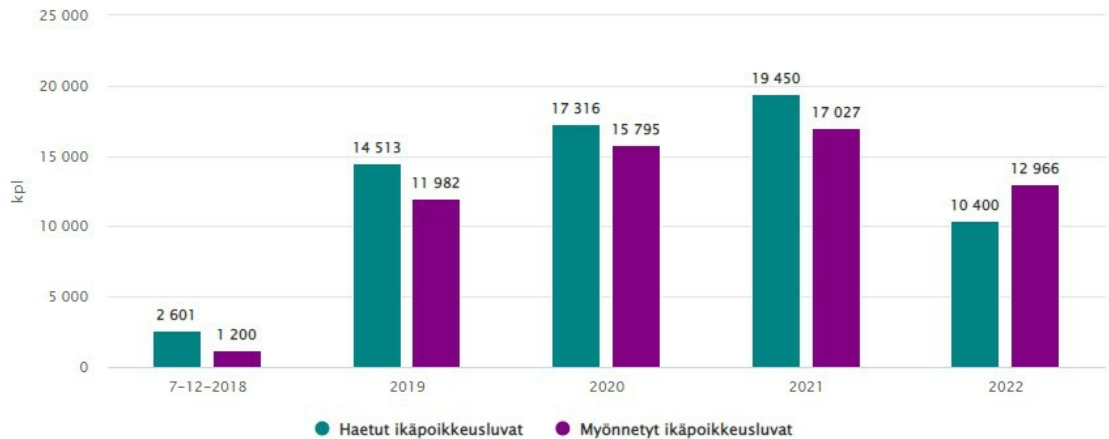
Ikäpoikkeuslupaa ei kuitenkaan myönnetä kotitalouden ulkopuolisten läheisten (kuten isovanhempien) auttamiseen tai kuljettamiseen, vapaa-ajan viettoon liittyvien matkojen tekemiseen, muiden perheenjäsenten kuljettamiseen harrastuksiin, sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen, sisarusten kuljettamiseen kouluun tai päiväkotiin ilman pakottavaa syytä taikka perheen apukuskinä toimimiseen esim. perheen kuljetusten tai päivittäisasiain yhteensovittamisen helpottamiseksi. Poikkeuslupaa ei myöskään myönnetä arjen helpottamiseen tai esim. koulun yhteensovittamiseen harrastuksen kanssa, vaan kuljettavia matkoja tarkastellaan lähtökohtaisesti kotiosoitteesta ja niiden tulee ylittää määritellyt kohtuullisen matkan rajat.

Hakemus tulee jättää yhdessä virallisen huoltajan kanssa. Huoltajuustieto tarkastetaan väestötietojärjestelmästä.

Miten paljon 17-vuotiaille on myönnetty ikäpoikkeuslupia kokonaisuutena ja vuosittain? Miten paljon ikäpoikkeuslupahakemuksia on tehty kokonaisuutena ja vuosittain?

Edellisestä lakimuutoksesta alkaen on vuoden 2022 heinäkuun loppuun mennessä myönnetty yhteensä 58 970 ikäpoikkeuslupaa. Hakemusten määrä on jatkanut neljän vuoden ajan tasaista kasvua ja hakemusjono on muodostunut pitkäksi. Tänä kesänä virasto on pystynyt erityisin panostuksin lyhentämään jonoa yli 5000 hakemuksesta alle tuhanteen, josta johtuen alla olevassa kuvassa näkyy tälle vuodelle enemmän myönnettyjä lupia kuin saapuneita hakemuksia.

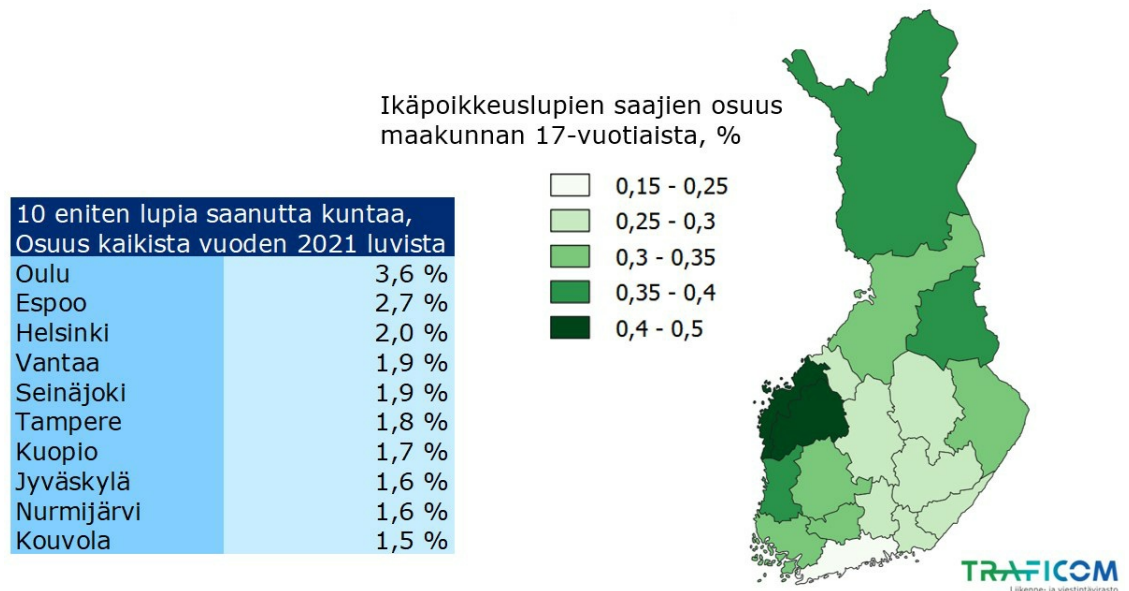
Haetut ja myönnetyt ikäpoikkeusluvut 1.7.2018–31.7.2022

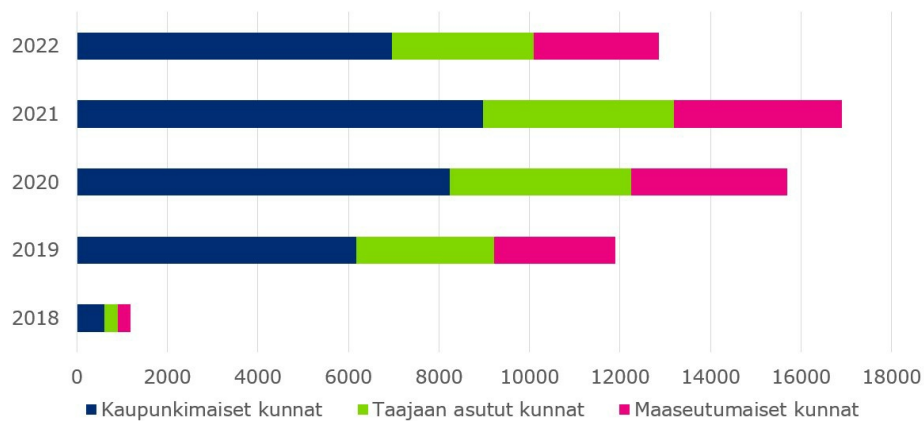
Miten suuri osa ikäpoikkeuslupahakemuksista on kaupunkiseuduilta ja miten suuri osa maaseudulta? Miten suuri osa ikäpoikkeuslupahakemuksista on suurista kaupungeista? Miten ikäpoikkeuslupahakemukset jakautuvat maantieteellisesti maan eri osiin (maakunnittain)?

Myönnetyt ikäpoikkeusluvut maakunnittain ja vuosittain 1.7.2018–30.6.2022 sekä 17-vuotiaiden määrä maakunnassa

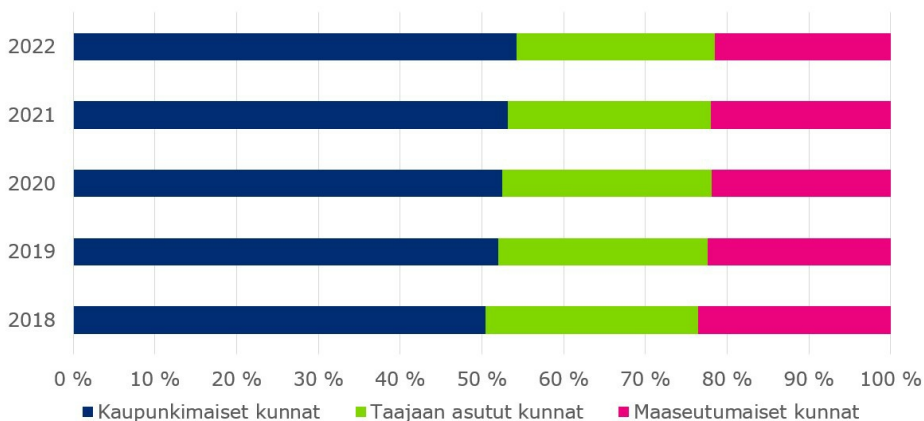
Maakunta	Myönnetyt 07-12-2018	17-vuotiaat 31.12.2018	Myönnetyt 2019	17-vuotiaat 31.12.2019	Myönnetyt 2020	17-vuotiaat 31.12.2020	Myönnetyt 2021	17-vuotiaat 31.12.2021	Myönnetyt 01-06/2022
Puuttuva tieto	6		69		128		124		90
Ahvenanmaa	0	319	1	305	1	317	0	340	0
Etelä-Karjala	20	1303	256	1250	313	1173	334	1203	204
Etelä-Pohjanmaa	46	2271	838	2177	1008	2270	1160	2329	693
Etelä-Savo	38	1471	371	1404	487	1334	403	1330	241
Kainuu	57	750	270	716	308	750	240	668	189
Kanta-Häme	90	1857	503	1877	625	1923	671	1965	384
Keski-Pohjanmaa	14	839	169	852	256	849	246	824	172
Keski-Suomi	61	2886	598	2898	765	3033	798	3029	424
Kymenlaakso	21	1811	314	1707	478	1658	485	1709	314
Lappi	63	1847	533	1801	603	1791	711	1821	402
Pirkanmaa	192	5305	1397	5230	1632	5385	1740	5718	1063
Pohjanmaa	13	1965	384	2064	779	2006	802	1974	523
Pohjois-Karjala	48	1661	393	1614	437	1656	480	1589	283
Pohjois-Pohjanmaa	99	5058	1049	5271	1560	5382	1747	5518	1106
Pohjois-Savo	76	2716	557	2510	680	2566	749	2658	434
Päijät-Häme	56	2101	479	2104	542	2182	644	2299	384
Satakunta	62	2224	657	2255	777	2248	890	2317	535
Uusimaa	142	17377	1954	17382	2945	18102	3258	18572	2003
Varsinais-Suomi	96	4867	1190	4822	1471	4887	1545	5025	953
Yhteensä	1200	58628	11982	58239	15795	59512	17027	60888	10397

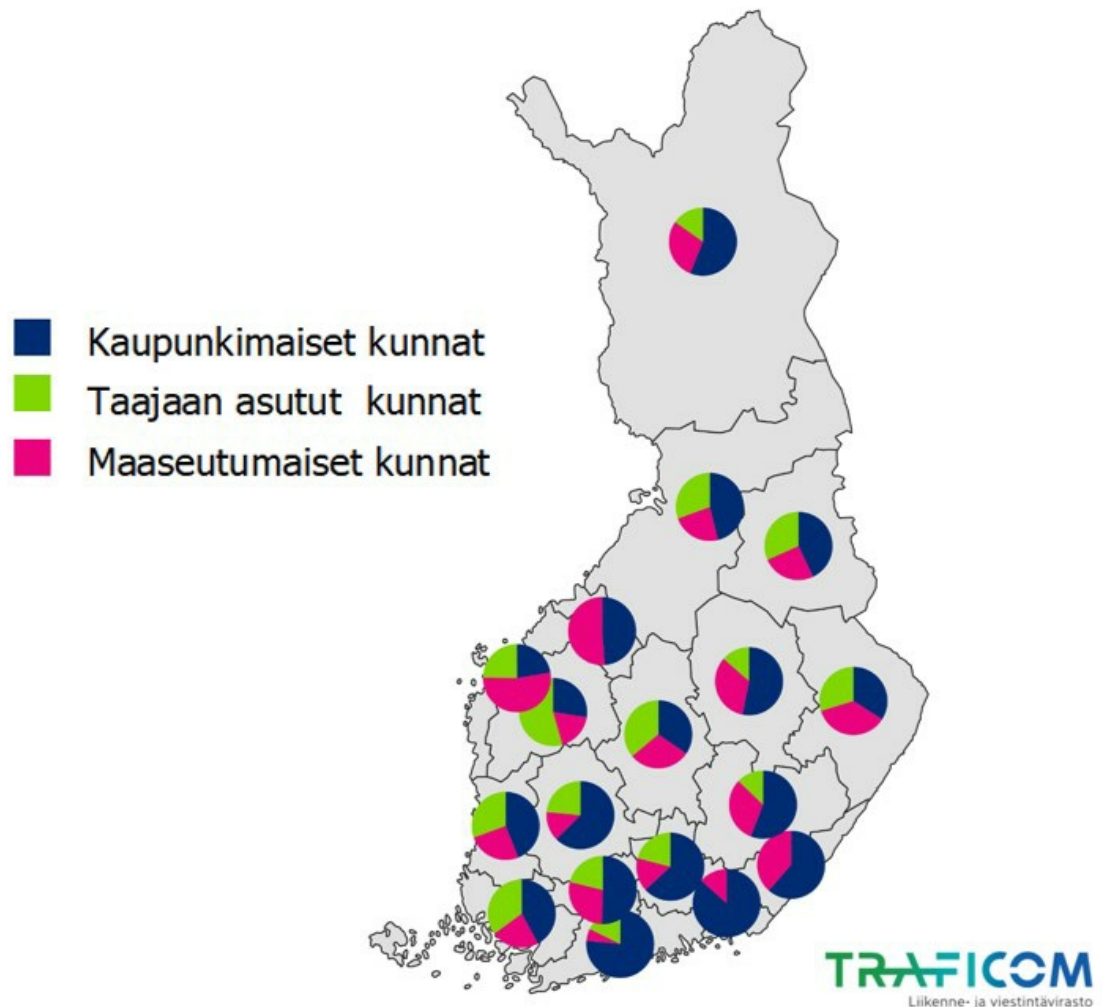

Lupien jakaumat kuntatyypeittäin 1.7.2018-30.6.2022

Kuntatyyppittäisen jakauman muutokset 1.7.2018-30.6.2022

Minkälaista näyttöä/perusteluja ikäpoikkeuslupahakemuksissa tulee olla kriteerien täyttymisestä?

Liikenteen turvallisuusviraston antaman määräyksen (TRAFI/124527/03.04.03.00/2018) mukaan hakemuksen liitteeksi tulee toimittaa hakemisen tarkoituksesta riippuen jokin seuraavista:

- 1) oppilaitoksen todistus liikkumistarpeesta, kun poikkeuslupaa haetaan opiskelua varten;
- 2) työnantajan todistus liikkumistarpeesta, kun poikkeuslupaa haetaan työssäkäyntiä tai työharjoittelua varten;
- 3) todistus tavoitteellista ja säännöllisestä (vähintään viikoittain tapahtuvasta) urheilu- tai muusta harrastustoiminnasta (esim. seuran, valmentajan, yhdistyksen, opiston tai muun vastaavan tahon todistus), kun poikkeuslupaa haetaan tavoitteellista harrastustoimintaa varten;
- 4) lääkärinlausunto tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön laatima todistus, josta ilmenee hakijan tai hänen läheisensä terveydentilan aiheuttamat rajoitteet liikkumiseen ja välttämättömien asioiden hoitamiseen, kun poikkeuslupaa haetaan välttämättömien matkojen tekemiseksi johtuen hakijan tai hänen läheisensä terveydentilasta;
- 5) muu selvitys välttämättömästä kulkutarpeesta, jos poikkeusta haetaan muusta kuin edellä mainituista syistä.

Pakollisten todistusten lisäksi säännöllinen kulkemistarve kouluun, työpaikalle, työharjoitteluun tai tavoitteelliseen harrastukseen osoitetaan hakemuksella annettavilla tiedoilla tai hakemuksen liitteillä.

1.9.2020 lukien Traficom otti käyttöön huoltajan vakuutuksen kohtuullisiksi määriteltyjen matkojen/matka-aikojen säännöllisestä ylittymistä. Hakemuksia käsiteltäessä luotetaan lähtökohtaisesti huoltajan vakuutukseen matkojen/matka-aikojen täyttymisestä. Niiden täyttyminen ja vakuutuksen paikkansa pitävyys tarkastetaan vain tarvittaessa. Tämä toimenpide on yksi esimerkki viraston lukuisista yrityksistä joustavoittaa hakemusprosessia lainsäädännön puitteissa.

Miten suuri osa ikäpoikkeuslupahakemuksista on hyväksytty?
(kaupungeissa/taajamissa; haja-asutusalueilla) **Miten suuri osa ikäpoikkeuslupahakemuksista on hylätty?**

Ikäpoikkeuslupahakemuksista hylätään alle 5 %. Kielteisiä päätöksiä on nykyisen lain voimassaoloaikana tehty yhteensä 2 734 kpl. Kielteisiä päätöksiä ei tilastoida siten, että niiden jakautuminen asuinpaikan perusteella olisi raportoitavissa. Hylkääminen ei perustu asuinpaikkaan sinänsä, vaan esimerkiksi kohtuullisten matka-aikojen täyttymiseen, jotka voivat toteutua yhtä hyvin maaseudulla kuin kaupunkiseuduilla.

Millä perusteilla ikäpoikkeuslupahakemuksia on hylätty? Onko ikäpoikkeuslupahakemusten hylkäämisessä maantieteellisiä tai esim. maaseutua/kaupunkiseutuja koskevia eroja?

Ikäpoikkeuslupahakemuksia hylätään silloin, kun määräyksen mukaiset tai Traficomien sisäisessä ohjeessa määritellyt edellytykset luvan myöntämiselle eivät ole täyttyneet. Tällaisia edellytyksiä on muun muassa se, että määräyksessä vaadittua liitettä ei ole pyynnöstä huolimatta toimitettu lainkaan tai että todistus on ollut puutteellinen, eikä sitä ole pyydettyäessä täydennetty. Todistuksen tulee olla antajansa allekirjoittama ja siinä on otettava kantaa esim. ajokortin tarpeeseen työharjoittelussa tai työtehtävissä, harrastuksen tavoitteellisuuteen tai terveydentilan vaikutukseen säännöllisessä kulkemisessa ja mahdollisuuteen käyttää joukkoliikennettä. Jos kannanotto ajokorttitarpeesta puuttuu, eikä sitä voida todistuksen tiedoista tulkita, todistusta pidetään puutteellisena.

Hylkäämisen syynä on voinut olla myös se, että ilmoitetut säännölliset matkat tai matka-ajat ovat jääneet alle kohtuullisiksi määriteltyjen rajojen (yksi tunti joukkoliikenteellä, viisi kilometriä kävellen tai 1h 30min harvaan kulkevan joukkoliikenteen odotusaikoihin). Lupaa ei ole myönnetty, jos esitettyä harrastusta ei pidetä tavoitteellisena ja/tai säännöllisenä taikka harrastuksen osalta on vedottu vain satunnaisiin kilpailu- ja leirimatkoihin. Hakemusta ei ole myöskään hyväksytty, jos koulu on merkittävän kaukana ja on käynyt ilmi, että nuori asuu opiskelupaikkakunnalla vuokralla tai koulun asuntolassa ja asuntolassa saa asua myös viikonloppuisin.

Hakemuksia on hylätty myös silloin, jos perusteena on ollut jokin muu kuin 17-vuotiaan omaan kulkemiseen liittyvä ajokortin tarve, joka ei kuitenkaan ole ollut niin merkittävä, että sen olisi katsottu vaikuttavan perheen toimeentuloon tai olleen ennalta arvaamaton, merkittävä muutos perheessä.

Miten hyvin ikäpoikkeusluvan saamisen edellytykset ovat hakijoiden tiedossa eli ovatko hakemukset lähinnä sellaisia, jotka selkeästi täyttävät luvan myöntämisen kriteerit ja toisaalta miten paljon hakemusten joukossa on sellaisia hakemuksia, jotka selkeästi eivät täytä poikkeusluvan myöntämisen kriteerejä?

Traficom on kirjoittanut kattavan ohjeistuksen ikäpoikkeusluvista ajokortti-info.fi -sivustolleen. Ohjeistusta on useasti päivitetty ja tarkennettu sen mukaan, millä tavoin hakemukset ovat olleet puutteellisia. Sekä hakemuslomakkeella että lokakuussa 2021 käyttöön otetulla sähköisellä hakemuksella kerrotaan ohjeistuksen osoite ja pyydetään vakuutus siitä, että ohjeet on myös luettu. Tällä tavoin on pyritty ohjaamaan hakijat oikean tiedon äärelle. Tästä huolimatta on huomattu, että usein hakemus on jätetty olettamuksiin perustuen tai ilman ohjeistukseen tutustumista.

Hakemuksista jopa puolet vaativat lisäselvittelyä. Useissa tapauksissa ikäpoikkeuslupa päästään myöntämään vasta useamman asiakasyhteydenoton tai kirjallisen selvityspyynnön jälkeen.

Miten paljon resursseja Traficomilla kuluu ikäpoikkeuslupien käsittelyyn?

Traficomilla ikäpoikkeuslupahakemuksia käsittelee Henkilöluvatiimi, jossa tällä hetkellä työskentelee 23 henkilöä. Tiimin työstä yli puolet (12 htv) kohdistuu ikäpoikkeuslupaprosessiin. Lisäksi hakemukset työllistävät jonkin verran Traficomin kirjaamoa ja päätökset postituspalveluita.

Millaisia ongelmia Traficom näkee nykyisessä ikäpoikkeuslupajärjestelmässä ja sitä koskevassa sääntelyssä?

Nykyinen ikäpoikkeuslupajärjestelmä perustuu ihmisen liikkumistarpeen arviointiin. Liikkumistarve on hyvin subjektiivinen asia, eikä sen arviointi sovellu lähtökohtaisesti viranomaisen lupakäsittelyyn. Ikäpoikkeusluvan osalta tämä on johtanut hallitsemattomasti kasvaneisiin hakemusmääriin, mistä on koitunut tarpeetonta byrokratiaa sekä asiakkaille että virastolle. Tarveharkinnalla ei ole turvallisuusvaikutuksia.

Liikkumistarpeen tarkastaminen on myös hyvin haastavaa ja luvan hakijoiden on halutessaan helppo toimittaa väärinkin tietoja viranomaiselle. Lähtökohtaisesti viranomaisen on luotettava asiakkaan hakemuksella esittämiin tietoihin ja sen liitteinä oleviin todistuksiin. Toimitettujen tietojen varmistaminen on erittäin työlästä tai jopa mahdotonta. Poikkeuslupamenettelyt soveltuvat parhaimmillaan hyvin eksaktisti rajattuihin, harvoin poikkeustapauksiin, joiden ratkaiseminen on yksiselitteistä. Ajo-oikeuden hankkimiseen liittyvän liikkumistarpeen arvioimiseen nykyinen prosessi ei sovellu, eikä säädöksen muotoilun muokkaaminen tuo tilanteeseen helpotusta, jos halutaan säilyttää 17-vuotiaiden liikkumismahdollisuudet edes lähellä nykyistä tasoa.

Ikäpoikkeusluvan ennakoitua huomattavan paljon suurempi suosio on osoittanut nuorilla olevaa itsenäisen kulkemisen tarvetta. Ikäpoikkeusluvalla on voitu edistää nuorten ammatinvalintaa ja työllistymistä. Liikenteessä olevien nuorten määrän ei ole nähty lisääntynyttä, vaan henkilöauton ajokortin hankkiminen on aikaistunut niiden osalta, jotka joka tapauksessa olisivat sen hankkineet 18-vuotiaana, ja kulkuneuvo on monen osalta vaihtunut turvallisempaan (vrt. mopo, mopoauto, kevytmoottoripyörä).

Karppinen Simo
Johtaja

Antila Henna
Päällikkö

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom) 2.9.2022. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa sähköisiä allekirjoituksia tukevalla lukijaohjelmalla tai Traficomin kirjaamosta.